

GERGELY ZOLTÁN

KÖLCSÖNHATÁSOK A MEZŐSÉGI MAGYAR ÉS ROMÁN KARÁCSONYI ÉNEKREPERTOÁRBAN

A

kántálás egészen a 20. század közepéig az egyik legkedveltebb karácsonyi, télközépi népszokás volt a magyar nyelvterületen. Számos erdélyi és moldvai magyar közösségben egészen a század végéig, Mezőségen pedig napjainkig gyakorolják. Az itt élő románok és cigányok is gazdag, változatos karácsonyi szokásokat éltetnek, azok sorában a *kolindálás* még ma is népszerű falusi közösségeikben. A több évszázados együttélésnek köszönhetően a régió kultúrája igencsak gazdag különböző interetnikus és felekezeti kölcsönhatásokban (Pozsony 2009: 226–227).

A doktori képzés ideje alatt végzett terepmunkám során, elsősorban az etnikailag vegyes településekben tapasztaltam azt, hogy az itt élők teljesen természetesnek vélik, hogy a más felekezeti, ajkú, kultúrájú szomszédot, barátot, munkatársat, rokont karácsony estéjén illik felköszönteni. Néhány faluban az is előfordul(t), hogy etnikai szempontból vegyes csoportok jártak köszönteni. Mindezek fokozatosan azt eredményezték, hogy az itt élő magyarság énekrepertoárja néhány román eredetű karácsonyi dallal, szöveggel és dallammal is gyarapodott. Tanulmányomban öt mezőségi kántáló ének bemutatásával szemléltetem a két etnikum dallam- és szövegyanyagában kimutatható kölcsönhatásokat és párhuzamokat.

A bemutatott variánsok zenei elemzését a magyar népzene és az egyházi népelemek kutatása alapján azonosítottam, rendszereztem és soroltam be a megfelelő stílus kategóriákba, leírásomban felhasználtam az eredetükre vonatkozó egyéb szakirodalmi és archívumi adatokat is.¹ A román eredetű vagy a románokéval közös kántáló énekek azonosításakor elsősorban Bartók Béla kolindakötetét (Bartók 1935), valamint Szenik Ilona és Bocşa Ioan nemrég kiadott két kötetes, nagyon igényes zenei szintézisét vettem alapul, amelyben a szerzők nemcsak az erdélyi román kolinda dal-

1 MTA ZTI Népzenei Archívum, Kolozsvári Folklor Intézet Archívuma, Gheorghe Dima Zeneakadémia Népzenei Archívuma.

lamok szakszerűen összeállított, megszerkesztett tipológiáját valósították meg, hanem azoknak korszerű és módszeres elemzését is (Szenik–Bocsa 2011).

A szövegek tipologizálásában, értelmezésében több kutató szempontjait is figyelembe vettem, elsősorban a Monica Brătulescu (Brătulescu 1981) és Pozsony Ferenc (Pozsony 2000) által használt típusrendszert hasznosítottam. Az elemzésben szereplő szövegtípusokat a kántáló szövegekben előforduló témák, kulcsmotívumok, motívumok és motívumsorozatok alapján határoztam meg. A magyar karácsonyi énekrepertoár és a román kolindák szövegeiben megjelenő közös szövegmotívumok vizsgálatakor Dömötör Tekla, Erdélyi Zsuzsanna, Faragó József és Kriza Ildikó munkáit is felhasználtam (Dömötör 1974, Erdélyi 1976, Faragó 1947, Kriza 1982).

1. PÉLDA

A kisambitus – régi stílusú dallamok csoportjába besorolt **1.** példa román változatait Bartók Béla egy nyugati eredetű, háromsoros ének első két sorával hasonlította össze (Bartók 1935: XXIV. 29–31, 45a–p. sz.); kolindakötetében a katolikus énekeskönyvekben kiadott Ó fényességes szép hajnal kezdetű adventi éneket a függelékben közölte (Bartók 1935: XXIV. 106, Appendix I.).²

Azonban a típus eredetének a kérdése még nincs teljesen tisztázva, a kutatók egy része az egyházi gyökerek mellett foglal állást. A *Régi Magyar Dallamok Tára I.* kötete szerint a dallam legrégebbinek tekinthető írott forrása az 1651-ben kiadott *Cantus Catholicus*ben jelent meg, majd később az 1744-es Kolozsvári Református Énekeskönyvben. A fent említett kötetben található jegyzetek szerint a dallam őse egy nemzetközileg elterjedt adventi gregorián antifóna, mely nem csak egyházi szertartáson hangzott el, hanem hajnalhirdető énekként is (RMDT I.: 311–312, 507–508, 118. sz., Péter 2008: 110–111, 48. sz.).

A jóval későbbi *Magyar Népdaltípusok Katalógusa I.* kötetében a III (A)/13 típusnál (MNTK I.: 353–354) egyáltalán nincs utalás az egyházi eredetre és forrásokra. A dallam a III (A)/9 típusnak (lásd: **2.** pld.) egy közeli, hangnemileg variált alakja; Bartók Béla kolindakötetében a két dallam egyazon sorszám alatt található.³

A *Paradicsom mezejében, Nem sajnálom fárodságom* kezdetű szövegeken kívül a dallamhoz más karácsonyi szöveget és újévi köszöntőszöveget is társítottak.⁴ A népi használatban fennmaradt variánsok Mezőségen ismertek mind a magyar, mind a román lakosság körében (lásd: **1d.** In: Szenik–Bocsa II. 2011: 12, 128d sz.).

Az elemzett példák szövegei tartalmilag azonosak; a megszületett Jézus a paradicsomkertben, egy aranyszőnyegen található bölcsőben fekszik, jobb kezében egy aranyalmát, bal kezében egy vesszőt tart. Az utolsó két szakasz a gyümölcsfa/termőfa-keresztfa szimbólummal zárul.

Dömötör Tekla szerint a kántáló ének szövegében leírt Jézus-kép azonos a perzsa mitológiában megjelenő Mithrászéval; a Jézust ábrázoló ikonográfiában, a gyakran használt uralkodói szimbólumok⁵ a kőből született Napistennél vesszőként (tőr), valamint a világot jelképező glóbuszként jelennek meg. A Mithrász-kultuszra emlékeztető szöveg-

2 Az **1c.** példa Mezőségen gyűjtött variánsai (MNT II.: 648–649, 1113, 508–510 sz.).

3 Lásd: **1.** pld. = 45a–p, **2.** pld. = 45r–u (Bartók 1935: XXIV. 29–31, 45a–p sz., 38, 45r–u sz.).

4 Lásd: MTA Népzenei Típusrendszer szám: 18.397.0/0 alatti variánsokat.

5 jogar = aranyvessző; bulla = aranyalma

motívumok a román kolindaköltészetben is előfordulnak (Dömötör 1974: 139–145, Kriza 1982: 111, 168, Pozsony 2000: 63–68).

Erdélyi Zsuzsanna az archaikus népi imádságokat tartalmazó kötete elején hívja fel a figyelmet az imaműfaj és kántáló énekek közötti párhuzamokra. A példaként felhozott ima nem csak kezdősorában azonos a mezősegi kántálók szövegével, hanem motívumaiban is (Erdélyi 1976: 692); két – Tánczos Vilmos által közölt – gyimesi archaikus ima szinte szó szerint adja vissza a *Paradicsom* szövegét (Tánczos 1995: 106–108, 58–59. sz., 242–243, 188. sz.).

A szövegközpontú elemzések arra mutattak rá, hogy az énekek motívumai különböző művelődéstörténeti korszakokból származnak, előzményeik és párhuzamaik ókori antik és korai keresztény kultúrákban, valamint újkori diákfolklórbán kereshetők (Erdélyi 1976: 681–757, Dömötör 1974: 139–145).

1a. Jézus Krisztus szép fényes hajnal

RMDT I.: 311–312, 118. sz.

Musical notation for '1a. Jézus Krisztus szép fényes hajnal'. The score is in 3/4 time, key of D major. The melody is: Jé - zus Krisz- tus szép fé- nyes haj- nal. The source is cited as Kv 1744/250 = RMDT I./118.II.

1b. Paradicsom kúkertjibe

Mezőkeszű, Kolozs m., Horváth (Kicsi) Erzszi 74, gy. G. Z. 2012.

Musical notation for '1b. Paradicsom kúkertjibe'. The score is in 3/4 time, key of D major. The tempo is marked 'Poco rubato' with a metronome marking of cca. 110. The melody is: 1) Pa - ra - di - csom kú - kert - ji - be, A - rany sző - nyeg le - te - rít - ve. The source is cited as 1) 2., 3., 5. vsz.

1c. Nem sajnálom fáradságom

Musical notation for '1c. Nem sajnálom fáradságom'. The score is in 3/4 time, key of D major. The tempo is marked with a metronome marking of 137. The melody is: 1. Nem saj - ná - lom fá - radt - sá - gom, Csak Úr Jé - zust meg - lát - hat - nám.

Ördögösfüzes, Kolozs m., Lapohos Margit 69, gy. G. Z. 2012.

1d. Zori, zori, zori

Zori, zori, zori, dal - be su - rori,

Zori, zori, zori, dal - be su - rori.

CD. 0524. Szásznyíres, Kolozs m., Hora Silvia 38, gy. Medan V., 1960, lej. Iștoc L.

2. PÉLDA

A szakirodalom szerint a **2.** példa dallamtípusa (MNTK I. III(A)/9) nem csak egy Európa-szerte ismert és elterjedt kétsoros epikai dallammodellel áll rokonsági kapcsolatban, hanem egy 17. században följegyzett és publikált gregorián Mária-himnusz első részével is (RMDT II.: 239, 479–481, 75. sz., MNTK I.: 349–350, MNT II.: 651, 1135, 513. sz., Péter 2008: 113).⁶ A **2a.** példa recitáló jellegétől eltérően, a mezőszégi református lakosság körében elterjedt, kétsoros, dúr-pentachord hangsorú népi változatok sokkal dallamosabbak. A kántáló énekek előadása településenként változik. A magyarborzási és ördöngösfüzesi variánsok (lásd: **2b.** és **2c.** pld.) a népénekek előadására jellemző, parlando, quasi giusto jelzéssel, lassúbb tempóban, melizmatikus fordulatokkal körülírva hangzanak el, míg a másik kettőt (lásd **2d.** és **2e.** pld.) inkább a feszesebb, giusto előadásmód jellemzi.

Mezőségen a dallamhoz több szöveg is társult. A *Hála legyen az Istennek* kezdetű (lásd **2b.** és **2c.** pld.) szövegnek a szerzője ismeretlen. Az adatközlő szóbeli közlése szerint az éneket (lásd: **2b.** pld.) – a második világháború után – Krizbai Miklós, Magyarborzason szolgáló református lelkész tanította meg. A felnőttek repertoárjához tartozó, mai napig is elhangzó példa Jézus születésének a történetét, valamint a karácsony biblikus-dogmatikus tartalmát fogalmazza meg. Az éneket Ördöngösfüzesen is ismerik.

A *Fiát kereső Szűz Mária* típushoz tartozó *Szűz Mária, sárgo hajj* szövegvariáns (lásd **2d.** pld.) – néhány motívum kivételével – tematikailag hasonlít a Lajtha László által gyűjtött, szépenyerűszentmártoni változathoz (Lajtha 1954: 11, 1. sz., ua. MNT II.: 19, 1083, 25. sz.).⁷ A balladaszerű éneket Vargyas Lajos német eredetűnek tartja; Mária és a zsidó leány találkozásának a jelenetéről – Lajthához hasonlóan – megállapítja, hogy átvétel a magyar ráolvasó szövegekből (Lajtha 1947: 98–101, Vargyas 1976: 221, 580, 90. típ.,

⁶ Lásd még: MTA Népzenei Típusrendszer, szám: 18.393.0/0.

⁷ Az *Elindult a Szűz Mária* kezdetű éneke nincs helyesen besorolva az MNT II. újévi repertoárjába. Mezőségen, újév reggelén a legények és férfiak verses köszöntővel szokták megtisztelni a házakat, nem kántálnak; a vándor koldusok mai napig is, karácsonytól vízkeresztig, alamizsnagyűjtés céljából településről településre járnak, énekelnek, majd kellemes ünnepeket kívánnak a gazdáknak. Cserében pénzt, süteményt, pálinkát kapnak. Lajtha László jegyzetéből is kiderül, hogy a koldusasszony másnap reggel már távozott a településről.

Erdélyi 1976: 248. sz.). Szenik Ilona szóbeli közlése szerint önálló szöveg, amelyet beillesztettek a ráolvasókba. E tényrt számos román kolinda szövegvariánsa is alátámasztja.

A magyarszovátai példában (lásd: **2e.** pld.) a szülés előtt álló, elfáradt Szűz Máriát sem a nyárfák „zörgése”, sem a lovak „dörmölése” nem engedi pihenni, éppen ezért megátkozza őket. Végül az ökrök jászlánál talál nyugalmat, és csak ott tudja megszülni Jézust. Jóindulatukért (*az ökrök lecsendesedtek*) Mária megáldja őket. A *Szűz Mária, a fák valamint az állatok jóindulata és kegyetlensége* (Kríza 1982: 80, Brătulescu 1981: 283–285, 168. típ., Pozsony 2000: 69–71, Faragó 1947: 56–57) szövegtípus néhány motívuma nagyon gyakori a román kolindaköltészetben is. Egy cigány származású, báréi adatközlő *Nuşte, nuşte, da romale* (*Keljete fel, cigányok*) kezdetű szöveggel éneklí a dallamot (lásd **2f.** pld.).⁸

2a. O gloriosa Virginum

RMDT II.: 75. sz., 239.

2b. Hála legyen az Istennek

Quasi giusto ♩ = 70

Magyarborzás, Beszterce-Naszód m., Tóth Attila 67, gy. G. Z. 2007.

2c. Hála legyen az Istennek

Ördögösfüzes, Kolozs m., Páll Erzsébet 75, gy. G. Z. 2010.

8 Lásd Bartók 1935. 45r és 45u. sz. (Maros m., Görgényi-havasok): cigány nyelvű szövegek tartalmilag megegyeznek a **2f.** példa szövegével; Szenik Ilona szóbeli közlése szerint a Kolozsvári Folklór Archívumban még két adat található, ezek közül az egyiket két szólamban éneklík.

2d. Szűz Mária sárgo hajú

Quasi giusto ♩ = 73

1. Szűz Má - ri - a sar - go ha - ju,
Szűz Má - ri - a sar - go ha - ju.

The musical score is in G major and 3/4 time. It consists of two staves. The first staff has a tempo marking 'Quasi giusto ♩ = 73'. The melody is simple, with lyrics '1. Szűz Má - ri - a sar - go ha - ju,'. The second staff continues the melody with lyrics 'Szűz Má - ri - a sar - go ha - ju.' and includes a triplet of eighth notes.

Ördöngösfüzes, Kolozs m., Bara János 79, Kaszián (Szatmári) Róza 76, gy. G. Z. 2010.

2e. Mikor Szűzmárjo földön járt

Giusto ♩ = 132-136

1. Mi - kor Szűz - már - jo föl - dőn járt,
Mi - kor Szűz - már - jo föl - dőn járt.

1)
2. vsz.-től

The musical score is in G major and 3/4 time. It consists of three staves. The first staff has a tempo marking 'Giusto ♩ = 132-136'. The melody is more complex, with lyrics '1. Mi - kor Szűz - már - jo föl - dőn járt,'. The second staff continues the melody with lyrics 'Mi - kor Szűz - már - jo föl - dőn járt.' and includes a first ending bracket. The third staff is a second ending marked '1)' and '2. vsz.-től'.

Magyarszovát, Kolozs m., Maneszes (Tóth) Maria 87, Kiss (Dezső) Anna 76, gy. G. Z. 2011.

2f. Nuște, nuște, da romale

Nuș - te, nuș - te, da ro - ma - le,
Nuș - te, nuș - te, da ro - ma - le.

The musical score is in G major and 3/4 time. It consists of two staves. The melody is simple, with lyrics 'Nuș - te, nuș - te, da ro - ma - le,'. The second staff continues the melody with lyrics 'Nuș - te, nuș - te, da ro - ma - le.'

KZA. Mg. 3537/6, Kolozs m., Béré, Mäschitan Eva 30., gy. Szenik I. és diákcsoport, 1979, lej. Szenik I.

3. PÉLDA

A kisambitus – új stílus csoportjába besorolt ABC szerkezetű, 4 (2) 1 kadenciájú, dór he-xachord hangsorú kántáló ének (3a.) kétségtelenül román eredetű; nem csak dallamilag hasonlít a 3b. példához, hanem – a román kolindákban előforduló, egyik jellegzetes ritmusképletében is, mely a szakirodalomban „szaffikus diszpondeusz” néven szerepel.

A mezőkőbölkúti változat szövege tartalmilag azonos a fent tárgyalt 1b. és 1c. példák szövegével. A román változatban a harmadik dallamsort mindig refrénként éneklük (Szenik–Bocsa 2011. II.: 49, V.C3 típ., 150b sz.).

3a. Paradicsom szegeletbe

Giusto ♩ = 96

Pa-ra-dí-csom sze-ge-let-be, Pa-ra-dí-csom sze-ge-let-be.

Van egy sző-nyeg le-te-rit-ve.

KZA. Mg 2941/117. Mezőkőbölkút, Beszterce-Naszód m., gy. Szenik I. – Mann G., 1975. lej. Szenik I.

3b. Colo-n giosu, mai in giosu

♩ = 80

Co-lo n gio - su, mai in gio - su, Co-lo n gio - su, mai in gio-su.

Di-mi-nea - ſa lui Cră - cium.

7158. Cege (Ţaga Ghiolţ), Kolozs m., Mureşan Pavel 51, Mureşan Raveca 53, gy. Traian Mírza és diákok, 1960, lej. Szenik I.

4. PÉLDA

Szerkezete és stílusa alapján a következő dallam szintén egy román eredetű kántáló ének átvétele. A típus általános formája ABA (4a.)⁹. Bartók Béla kolindagyűjteménye a 62. sz.

9 ABA formájú variánsok: Lajtha 1954: 53, 143–144, 40. sz., ua. MNT II.: 645, 505 sz., Faragó 1947: 60–63, MNT II.: 646, 1133, 504. sz., Népzenei Típusrendszer, szám: 18.398.0/0.

alatt hat ABA és csak egy BAA, megfordított formájú variánst közöl: a románok gyakran szokták énekelni töredékes – AB vagy BA – alakban is (Bartók 1935: 40–48, 62. sz.).

A mezőkeszűi adatközlő is B sorral (BA) kezdi az éneket (4b.), viszont a második versszak után ABA formában folytatja ezt.¹⁰ A Bartók Béla által közölt szamosújvári román változat (4c.) dallamilag és szerkezetileg is azonos a szépkenyerűszentmártoni és keszűi variánssal. Az ABA forma a román kolindák között egy nagyszámú típuscsoportot (Szenik–Bocsa 2011 I.: 108–114, III. B1/64 típ.) alkot; ez a tény szintén alátámasztja a kántáló ének eredetét.

A Monica Brătulescu által kiadott kolindakatalógusban – *Júdás árulása* megnevezéssel – megtaláljuk azt a szövegtípust, amelyben Júdás elárulja Jézust harminc ezüstartért (Brătulescu 1981: 304, 184. típ., Pozsony 2000: 78–80). Kétségtelen tehát, hogy a magyar szöveggel énekelte tipikus román kolinda szövege is román eredetű, mert a Krisztus szenvedéseiről szóló, legendaballada-szerű téma a magyar karácsonyi énekeknél nincs meg; a román refrént is (*Florile dalbe*) magyarra fordították. A pusztakamarási gyűjteményében Faragó József – a magyar változat mellett – közli a románt is, majd megállapítja, hogy szövegileg „a magyar nem egyezik a románnal, de jellegében, szellemében, hangulatában teljesen ahhoz igazodik” (Faragó 1947: 60–63).

A kántáló már a passzív repertoárba szorult vissza, az idősebb generáció is inkább csak szövegtöredékekre emlékszik. Az éneket kizárólag Erdélyben, főként Mezőségen gyűjtötték.

4a. Jézus az asztalnál eszik

Szépkenyerűszentmárton

Jé - zus az asz - tal - nál e - szik, Fe - hér vi - rá - gok,
Zsí - dók a ház me - gett le - sik.

Lajtha I. 40; Szépkenyerűszentmárton, Kolozs m. Varga György, 43.

Szépkenyerűszentmárton, Kolozs m., Varga György 43, gy. Lajtha László, 1941.

4b. Jézus az asztalnál eszik

Poco rubato ♩ = 185

2. Zsí-dók az ab-lak - nál le - sik, Fe-hér vi-rág - ja,
Zsí-dók az ab-lak - nál le - sik.

Mezőkeszű, Kolozs m., Földvári (Horvát) Ibolya 77, gy. G. Z. 2012.

10 A *Magyar Népdaltípusok Katalógusa I.* kötetében közölt példa is egy megfordításban énekelte BAA formájú variáns. Az ABA formájú dallamokat gyakorta énekelik AB vagy BA formában is; a gyakorlat egyik oka a hosszú szövegeknél az ismételt verssorok elhagyása lehet, ezzel együtt jár a dallam lerövidítése (MNTK I.: 354, III(A)/14 típ.).

4c. Când cina Hristos la masă (Bartók 1935)

9, 5, 9, 17 [63] M. F. 1362 b, Gherla (Solnoc Dobăcea), un om, ST. 1910.

T. giusto, $\text{♩} = 88$

112 j. Când ci-na Hri-stos la ma-să, Flo-ri-le-s dal-be, Când ci-na Hri-stos la masă,

5. PÉLDA

A *Betlehem kis falucskába* kezdetű, ABCD szerkezetű, dúr hexachord, karácsonyi kántáló éneket – egy Szabolcs megyei adat kivételével – szinte minden erdélyi tájegységen gyűjtötték (Mezőség, Kalotaszeg, Udvarhely, Csík, Moldva), az archaikusabb településeken a mai napig a karácsonyi repertoárhoz tartozik (MNT II.: 653–654, 1135, 519. sz., MNTK I.: 598, IV(B)/75. típus).¹¹

Az 5. példát rokonsági szálak fűzik az *In natali Domini* kezdősorú (RMDT II.: 320, 598, 209. sz., SZ–D–R I.: 240, F/9 sz., SZ–D–R II.: 109–110, F/9 sz., MNTK I.: 379, III(B)/39. típus, Dobszay 2006: 119–120, 349. sz.), Európa szerte ismert, középkori karácsonyi kancióhoz, valamint egy 16. századi énekhez, amely 1744-ben jelent meg először nyomtatásban, s azóta folyamatosan megtalálható minden református kolozsvári énekeskönyv-kiadásban, *Mondjatok dicséretet* kezdetű szöveggel (RMDT I.: 282, 643, 93. sz., SZ–D–R I.: 52, I/93 sz., SZ–D–R II.: 24, I/93 sz., Péter 2008: 72, 15. sz., 115–117, 53. sz.).

A népi gyakorlatban elterjedt dallamváltozatoknak nincsenek írott forrásai, fennmaradását a szájhagyomány megtartó erejének köszönheti.

Az ének szövege a 20. század elejétől már benne volt a katolikus hittankönyvekben, a dallamot hallás után tanulták. Volly István szerint a szöveg szerzője valószínűleg Mohl Adolf győri lelkész, költő és történetíró, aki több betlehemes játéknak is a szerzője (Volly 1982: 87–88, 279, 70–71. sz., Móser 1997: 102). A dallamot Erdély több tájegységén ugyanezzel a szöveggel ismerik, Jézus életének a fontosabb eseményeit mutatja be, így a születéstörténetet, a bölcsék hódolatát, Jézust mint tanítót, a passió történetét, a feltámadást, a mennybemenetelt és a Szentlélek kitöltését.¹² A közeli román dallamváltozatok Erdély-szerte elterjedtek; a román szövegű változatot (5b.) magyar adatközlő énekelte, tartalmilag viszont nem karácsonyi vonatkozású.¹³

11 Lásd még MTA Népzenei Típusrendszer, szám: 18.497.0/1.

12 Kriza Ildikó a *Jézus énekek* csoportjába sorolja a *Betlehem kis falucskában* kezdetű kántáló éneket (Kriza 1982: 120–123).

13 Lásd Bartók 1935: 96–99, 121a–m sz., melyek közül a 121e sz. mezősegi adat. Szenik–Bocşa 2011. I.: 132–134, V.G csoport, 181–184 sz. altípus, Medan 1979: 170–171, 49. sz.. Szenik Ilona szóbeli közlése szerint a román népi gyakorlatban a dallamtípus változataihoz egyéb lírai és középkori balladaszövegeket is társítanak: *A falba épített feleség*, *A megölt havasi pásztor (Mi-rița)*, *A halva talált menyasszony*. Az 5c. példa búzai adatközlője román szomszédasszonyától tanulta meg a román szövegű éneket.

5a. Betlehem kis falujába

Poco rubato ♩ = cca 94

1. Bet-le - hem kis fá - lu - já - ba, Ka - rácsony - kor éj - fél - táj - ba,
 Fi - ú Is - ten em - ber lett, Mind kis gyer - mek szü - le - tett.

Búza, Kolozs m., Eke (Simon) Mária 78, gy. G. Z. 2012.

5b. Pui, puișorii miei

Poco rubato ♩ = cca. 142

1) 1) Pu-i, pu - i - șo - rii mi - ei, Când e - rați _____ voi mi - ti - tei, _____
 lo - me - ream pe a - ră - tu - ră, Șa strân - geam _____ să - mă - nă - tu - ră. _____

2) 2) _____

2. vsz.

* - ** 2.vsz.-ban ismételve

Búza, Kolozs m., Eke (Simon) Mária 78, gy. G. Z. 2012.

KÖVETKEZTETÉSEK

Ebben a térségben egészen a közelmúltig szokásban volt, hogy a kántáló csoportok felkeresték a más ajkú, más felekezetű szomszédait, barátait, munkatársaikat, vegyes házasságokban élő rokonaikat, egészen 1989-ig együtt indultak karácsony este kántálni vagy kolindálni. Ezek a találkozások, átjárások végül is azt eredményezték, hogy a mezőszégi magyarság kántálásában néhány román eredetű dallam és szöveg is meghonosodott. A szövegeknek egy részét (pl. *Jézus az asztalnál eszik*) lefordították magyarra, másokat pedig román nyelven énekeltek. Következtetesként megfogalmazhatjuk, hogy a mezőszégi magyarság kántáló énekköltészetének specifikumát (a megőrzött régiségek mellett) éppen a román lakosságtól átvett elemek jelentik.

SZAKIRODALOM

BARTÓK Béla

1935 *Melodien der rumänischen Colinde (Weihnachtslieder). 484 Melodien, mit einleitenden Aufsatz.* [Román kolindadallamok (Karácsonyi énekek). 484 dallam, bevezető tanulmánnyal.] Universal Edition, Wien.

BRÁTULESCU, Monica

1981 *Colinda românească.* [The Romanian colinda. (Winter-solstice songs)] Editura Minerva, București.

DOBSZAY László

2006 *A magyar népének I.* Tankönyv. (Egyházzenei füzetek, I/15.) MTA-TKI – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (LFZE) Egyházzenei Kutatócsoport – Magyar Egyházzenei Társaság, Budapest.

DÖMÖTÖR Tekla

1974 *A népszokások költészete.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

ERDÉLYI Zsuzsanna

1976 *Hegyet hágék, lőtől lépék. Archaikus népi imádságok.* Előszó: Ortutay Gyula. (Első kiadás.) Magvető Kiadó, Budapest.

FARAGÓ József

1947 *Betlehemezők és kántálók Pusztakamaráson. / Jeu et chant de Noël à Pusztakamarás.* (Erdélyi Néprajzi Tanulmányok, 8.) Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár.

KRÍZA Ildikó

1982 *A legendaballada. Epikai-lírai alkotások az irodalom és a folklór határán.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

LAJTHA László

1947 Egy magyar ráolvasó énekelt töredéke. *Ethnographia* LVIII. (1–2) 98–101.

1954 *Szépkenyerűszentmártoni gyűjtés.* (Népzenei monográfiák, 1.) Zeneműkiadó, Budapest.

MEDAN, Virgil

1979 *Cântece epice.* Editura Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare Cluj, Cluj-Napoca.

MNT II.

1953 Jeles napok. In: Kerényi György (szerk.): *Magyar Népzene Tára II.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

MNTK I.

1988 *A magyar népdaltípusok katalógusa* (stílusok szerint rendezve) I. Összeállította: Dobszay László – Szendrei Janka. Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézet, Budapest.

MÓSER Zoltán

1997 *Álmodik a múlt. Kicsiknek és nagyoknak, a Dunán innen, és a Dunán túl.* Pro-Print Könyvkiadó – Fejér Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet, Csíkszereda–Székesfehérvár.

PÉTER Éva

2008 *Református gyülekezeti énekek az erdélyi írott és szójhagyományos forrásokban.* Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár.

POZSONY Ferenc

2000 Román kolindák és magyar karácsonyi énekek motívumegyezései. In: Uő: *„Adok nektek aranyvesszőt...” Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról.* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 58–83.

2009 Együttélési modellek Erdélyben. In: Uó: *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok.* (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 6.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár, 221–233.

RMDT I.

1958 Csomasz Tóth Kálmán: *A XVI. század magyar dallamai.* Régi Magyar Dallamok Tára, I. Akadémiai Kiadó, Budapest

RMDT II.

1970 Papp Géza: *A XVII. század énekelt dallamai.* Régi Magyar Dallamok Tára, II. Akadémiai Kiadó, Budapest

SZ–D–R I. – SZ–D–R II.

1979 Szendrei Janka – Dobszay László – Rajeczky Benjamin: *A XVI–XVII. századi dallamok a népi emlékezetben.* I–II. Régi Magyar Dallamok Tára. Akadémiai Kiadó, Budapest.

SZENIK Ilona – BOCŞA, Ioan

2011 *Colinda în Transilvania. Catalog tipologic muzical.* I–II. Editura Qal Media, Cluj-Napoca.

TÁNCZOS Vilmos

1995 *Gyöngyökkel gyökereztél. Gyimesi és moldvai archaikus imádságok.* (Kronika könyvek.) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

VARGYAS Lajos

1976 *A magyar népballada és Európa.* I–II. Zeneműkiadó, Budapest.

VOLLY István

1982 *Karácsonyi és Mária-énekek.* Szent István Társulat, Budapest.

MELODII COMUNE DIN REPERTORIILE DE CRĂCIUN ALE MAGHIARILOR ŞI ROMÂNILOR DIN CÂMPIA TRANSILVANIEI

Până la mijlocul secolului al XX-lea, colindatul a fost unul dintre cele mai răspândite obiceiuri de Crăciun ale maghiarilor. Chiar dacă, în unele comunități din Ardeal și Moldova, obiceiul a fost practicat doar până la sfârșitul secolului XX, în Câmpia Transilvaniei îl putem întâlni și în prezent. Datorită relațiilor interetnice specifice acestor zone, în repertoriul de Crăciun al maghiarilor întâlnim și câteva melodii și texte de origine română. Scopul studiului meu este prezentarea și analiza acestora.

COMMON SONGS FROM THE CHRISTMAS REPERTOIRE OF HUNGARIANS AND ROMANIANS FROM THE TRANSYLVANIA PLAIN

Until the middle of the 20th century caroling was one of the most popular folk traditions in Hungarian speaking areas. In several Transylvanian and Moldavian communities this had survived until the end of the 20th century. On the Transylvanian Plain this tradition still lives on today. Due to the interethnic relationships between the two communities, we can discover many Romanian melodies and texts in the repertoire of the Hungarians from the Transylvanian Plain. The purpose of the study is the presentation and the analysis of these elements.

